

Іванова Н. Г.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ГЕМІНОВАНІ ДВОЛІТЕРНІ КОМПЛЕКСИ У ФРАНКОМОВНОМУ МАНУСКРИПТІ XVIII СТОЛІТТЯ (ГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ)

Анотація. Статтю присвячено дослідженню графічних особливостей гемінованих дволітерних комплексів у франкомовному манускрипті XVIII століття *“Herbier Médical contenant vingt et une classes de plantes usuelles dont on fait le plus fréquemment usage dans la pratique de la Médecine Rangées selon les vertus qui leur sont les plus généralement reconnues” 1759*”.

Констатовано, що графіка літерних і нелітерних комплексів досліджуваного рукопису лишається фактично поза увагою лінгвістів, а це слугує підставою для усвідомлення необхідності акцентувати на описі основних механізмів декодування французьких подвійних літер у манускрипті, оскільки в його тексті знайшла відбиття вказана вище графічна традиція французької мови (подвоєння літер): десять літер фігурують гемінованими – **bb, cc, ff, ll, mm, nn, pp, rr, ss, tt**.

Розглянуто універсальні й диференційні особливості функціонування гемінантів у тексті. З'ясовано, що всі вони розташовані в медіальній позиції. Більшість гемінованих літер мають різні варіативні форми, що вважається характерною рисою того періоду. Так, у графічному зображенні слова *VAISSEAU(X)* подається вісім варіантів правопису гемінованого дволітерного комплексу **ss**. Задля ідентифікації слів було здійснено реституційну характеристику літер з урахуванням закономірностей з'єднання у складі слова.

Доведено, що в тексті *Herbier Médical (1759)* спостерігається, з одного боку, безвідривне написання деяких подвійних букв у межах слова, а з іншого, – посвідчується застосування інтервалу як нелітерного графічного знаку французької орфографії у внутрішньому оформленні гемінантів. Установлено, що графічне зображення гемінантів, як і їхнє з'єднання з прилеглими до них літерами, може варіювати за розміром, за формою, за місцем розташування (на титульній сторінці, у найменуванні розділу й у тексті) і за способами міжлітерного з'єднання (безвідривним, відокремленим або уривчастим, повністю або частково). Засвідчено перманентне використання нелітерного графічного знаку французької орфографії в подвоєному графічному комплексі **mm**; гемінанти **nn, ss, rr** супроводжуються інтервалом, якщо вони застосовуються на титульній сторінці манускрипту або в найменуваннях його розділів.

Уперше викладено дистинктивні властивості явища графічної редуплікації гемінантів (або подвійної гемінації), тобто фіксації пари подвоєних літер у рамках одного слова. Редуплікативними гемінантами виступають: **cc / nn; ll / pp; ss / nn; pp / ss; rr / ss**. Виявлено унікальну варіативну подвійну ізогемінацію диграфа **ss**. Відзначено, що редуплікація пари двох подвоєних літерних знаків здійснюється за дистанційним типом, оскільки між двома гемінантами функціонують інші літери.

Перспективою подальших досліджень є всебічний аналіз інших літерних і нелітерних комплексів *Herbier*

Medical (1759), оскільки графіка пам'ятки має величезний інтерес для історії графічної лінгвістики французької мови XVIII століття.

Ключові слова: франкомовний науковий манускрипт XVIII століття, графіка, варіативність, подвоєння літер, редуплікація гемінантів, подвійна ізогемінація.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Досліджуваний манускрипт, що має повну назву *“Herbier Médical contenant vingt et une classes de plantes usuelles dont on fait le plus fréquemment usage dans la pratique de la Médecine Rangées selon les vertus qui leur sont les plus généralement reconnues” 1759*” (далі – *Herbier Médical (1759)*) [1], знаходиться в Гербарії Одеського національного університету імені І.І. Мечникова й визнаний перлиною його колекції [2; 3] та одним із наукових об'єктів, котрі становлять національне надбання України [4]. Нині на порядку денному стоїть питання про необхідність коректного прочитання старовинного манускрипту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Графіка пам'ятки *Herbier Médical (1759)* має величезний інтерес для історії графічної лінгвістики французької мови XVIII століття. Трактатуванню графічних особливостей і виявленню загальних тенденцій розвитку графічної системи французької мови присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних лінгвістів: В.Ю. Ал Касем, Т.А. Амірової, Н. Андріо-Ре, Ж. Асенора, Н.В. Бабченко, С. Баддлея, П. Бадіну, Бодуена де Куртене, Ж. Буркена, С. Бюстаре, І.В. Вітвіцької, М. В'ємона, В.Г. Гака, Ф. Гішар-Тессон, М. Гуайєна, О. Домінгеза, Ш. Жоре, Н. Каташ, О.В. Кромбет, Г.Г. Крючкова, Ж. Лебрена, Л.Л. Макаручук, С. Монсега, А.В. Новікової, К. Олсомер, Ж.С. Пелла, С. Пуїо, Т. Сабо, М. Саккена, Ф. Себастьянофф, Ж.-П. Сегена, Ж.-Б. Сен-Лаже, Л.В. Сидельникової, Ж.-К. Турея, М. Фонтане, О.І. Черденченко й інших.

Щонайперше *Herbier Médical (1759)* був проаналізований одеськими вченими-ботаніками, які описали флористичний склад рослин із розподілом по групах, ознаки й мету їхнього медичного користування у XVIII столітті й натеper [3]. Раніше ми описали деякі каліграфічні особливості літер рукопису [5], проте графіка літерних і нелітерних комплексів залишилася поза нашою увагою. Згадана незначна кількість лінгвістичних досліджень рукописної пам'ятки XVIII століття слугує підставою для усвідомлення актуальності й необхідності нашого звернення до обраної теми. Здійсненню всебічного опису графіки гемінантів *Herbier Médical (1759)* сприяло дослідження еволюції подвоєних літерних комплексів французького письма IX – початку XXI століття [6].

Метою статті є виявлення, вивчення та опис певних графічних особливостей *Herbier Medical (1759)*. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: виявити геміновані дволітерні комплекси в суцільному тексті рукопису *Herbier Medical (1759)*; відокремити особливості оформлення подвоєних літер досліджуваного рукопису з урахуванням авторських графічних відхилень; систематизувати графічні варіанти гемінованих форм із метою встановлення та опису певних графічних характеристик досліджуваного манускрипту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Текст *Herbier Medical (1759)* написаний скорописом, у системі якого закладена його основна особливість – письмова варіативність, що реалізується в індивідуальному авторському почерку в зображенні букв, у тому числі дволітерних подвоєних комплексів. Розглянемо особливості написання подвійних літер французького алфавіту, які залучені в рукописному гербарії XVIII століття.

Диграф **bb**, зафіксований у 5 випадках (*Рис. 1* [1, с. 29]¹, *Рис. 2* [1, с. 97] *Рис. 3* [1, с. 120]), має єдину постійну форму: безвідривне написання з попередньою **a** й всередині нього, відсутність лінії для з'єднання з подальшою буквою:

Рис. 1.

Рис. 2.

Рис. 3.

Подвоєне вживання літери **e** стосується обмеженої кількості (10 випадків) (*Рис. 4* [1, с. 126], *Рис. 5* [1, с. 62], *Рис. 6* [1, с. 97], *Рис. 7* [1, с. 148]), але її правопис варіативний: написання гемінанти **ee** із попередньою та наступною літерою та всередині нього може бути безвідривним та/або уривчастим. Представлений диграф відбиває поєднання двох звуків [ks] у словах *ACCIDENT* (*Рис. 4*), *ACCÈS* (*Рис. 5*), *SUCCÈS* (*Рис. 6*), *SUCCES* (*Рис. 7*):

Рис. 4.

Рис. 5.

Рис. 6.

Рис. 7.

Існування гемінованого диграфа **ff** досить не поширене (21 фіксація). Зауважимо, що правопис його може варіювати, іноді дивно походити на **ss** або бути побудованим за допомогою двох великих похилих вертикалей і великої горизонталі, яка може з'єднуватися з наступною літерою (*Рис. 8* [1, с. 6], *Рис. 9* [1, с. 6], *Рис. 10* [1, с. 23]):

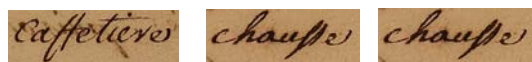

Рис. 8.

Рис. 9.

Рис. 10.

Відзначимо, що графічне зображення подвоєних **ff** може варіювати за розміром і за способами міжлітерного з'єднання (*Рис. 11* [1, с. 68], *Рис. 12* [1, с. 23], *Рис. 13* [1, с. 23], *Рис. 14* [1, с. 5], *Рис. 15* [1, с. 97], *Рис. 16* [1, с. 97], *Рис. 17* [1, с. 82], *Рис. 18* [1, с. 97]). Зауважимо, що варіативний правопис слова *EFFET* (*Рис. 11*, *Рис. 12*, *Рис. 13*) у двох випадках зафіксований на одній сторінці (*Рис. 12*, *Рис. 13*), іноді з використанням в останньому випадку хвостіку доверху:

Рис. 11.

Рис. 12.

Рис. 13.

Рис. 14.

Рис. 15.

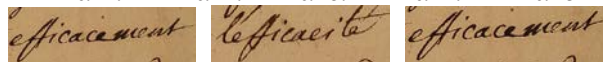

Рис. 16.

Рис. 17.

Рис. 18.

Надзвичайно поширеним визнається використання подвоєних літер **ll** (понад 150 фіксацій). Зверху вони утворюють петлю в більшості випадків (*Рис. 19* [1, с. 7], *Рис. 20* [1, с. 6], *Рис. 21* [1, с. 82]):

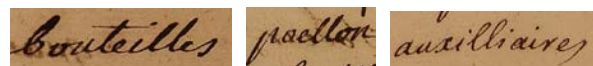

Рис. 19.

Рис. 20.

Рис. 21.

З'єднання гемінованих літер **ll** із подальшою та попередньою буквою безвідривне, крім оформлення титульної сторінки, що доводиться наочним порівнянням двох малих літер **ll** у словах *GENERALLEMENT* та *USUELLES* на титульній сторінці *Herbier Medical (1759)* (*Рис. 22* [1, с. 4], *Рис. 24* [1, с. 4]) і в тексті (*Рис. 23* [1, с. 8], *Рис. 25* [1, с. 5]):

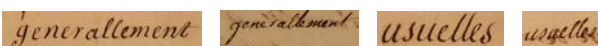

Рис. 22.

Рис. 23.

Рис. 24.

Рис. 25.

Наведені нижче приклади свідчать, що друга літера гемінанту трохи перевершує за розміром першу, але всі чотири літери – подвоєний літерний комплекс, попередня та наступна – оформлюються безвідривною лінією (*Рис. 26* [1, с. 5], *Рис. 27* [1, с. 4], *Рис. 28* [1, с. 4], *Рис. 29* [1, с. 6], *Рис. 30* [1, с. 8], *Рис. 31* [1, с. 8], *Рис. 32* [1, с. 4], *Рис. 33* [1, с. 4], *Рис. 34* [1, с. 6], *Рис. 35* [1, с. 7], *Рис. 36* [1, с. 7], *Рис. 37* [1, с. 6], *Рис. 38* [1, с. 8], *Рис. 39* [1, с. 80], *Рис. 40* [1, с. 7]):

Рис. 26.

Рис. 27.

Рис. 28.

Рис. 29.

Рис. 30.

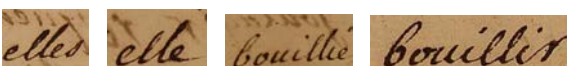

Рис. 31.

Рис. 32.

Рис. 33.

Рис. 34.

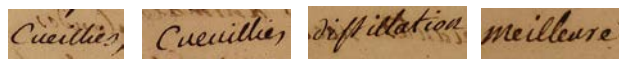

Рис. 35.

Рис. 36.

Рис. 37.

Рис. 38.

Рис. 39.

Рис. 40.

У тексті зображується значна кількість слів (41 фіксація) з подвоєним графічним комплексом **mm**, під час декодування якого спостерігаються характерні риси (*Рис. 41* [1, с. 74], *Рис. 42* [1, с. 6], *Рис. 43* [1, с. 6], *Рис. 44* [1, с. 107], *Рис. 45* [1, с. 106], *Рис. 46* [1, с. 74], *Рис. 47* [1, с. 148]): найчастіше гемінанти **mm** не з'єднуються між собою, тобто послідовний правопис літер **mm** розмежовується нелітерним графічним знаком французької орфографії – інтервалом [7, с. 7], який у такому випадку бере участь в оформленні слова:

¹ Оскільки в оригіналі *Herbier Medical (1759)* нумерацію за допомогою арабських цифр збережено лише до десятої сторінки, з метою оптимізації та полегшення подальшої роботи з рукописною пам'яткою в бібліографічних посиланнях ми зазначаємо сторінки за електронною версією.

Рис. 41.

Рис. 42.

Рис. 43.

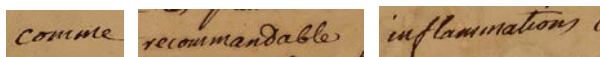

Рис. 44.

Рис. 45.

Рис. 46.

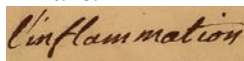

Рис. 47.

Простежимо розгляд правопису подвоєних **mm** в одному слові (Рис. 48 [1, с. 36], Рис. 49 [1, с. 9], Рис. 50 [1, с. 9], Рис. 51 [1, с. 23], Рис. 52 [1, с. 50]):

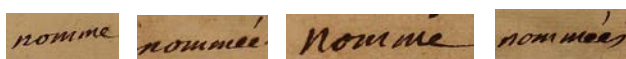

Рис. 48.

Рис. 49.

Рис. 50.

Рис. 51.

Рис. 52.

Зробимо ще одне наочне порівняння двох малих літер **mm** слова *FREQUEMMENT* на титульній сторінці (Рис. 53 [1, с. 2]) і в тексті (Рис. 54 [1, с. 9]):

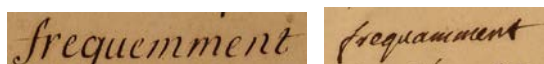

Рис. 53.

Рис. 54.

Наступні приклади демонструють вживання гемінантів **nn**, що важко диференціювати (41 фіксація). Найчастіше їх непросто відрізнити від букв **u** і **v** (Рис. 54 [1, с. 7], Рис. 55 [1, с. 7], Рис. 56 [1, с. 142], Рис. 57 [1, с. 36], Рис. 58 [1, с. 36], Рис. 59 [с. 107], Рис. 60 [1, с. 62], Рис. 61 [1, с. 114], Рис. 62 [1, с. 50], Рис. 63 [1, с. 62], Рис. 64 [1, с. 62], Рис. 65 [с. 50], Рис. 66 [с. 134]). На відміну від подвоєних **mm** вони зцементовуються між собою та з прилеглими до них літерами (**i**, **e**, **o**), тобто написання невідривне:

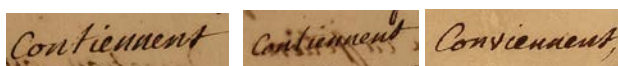

Рис. 54.

Рис. 55.

Рис. 56.

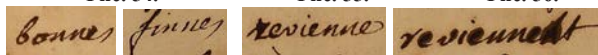

Рис. 57.

Рис. 58.

Рис. 59.

Рис. 60.

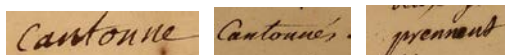

Рис. 61.

Рис. 62.

Рис. 63.

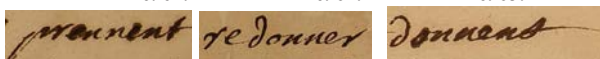

Рис. 64.

Рис. 65.

Рис. 66.

Однак на титульній сторінці дві малі літери **nn** у слові *RECONNUES* зображені чіткіше, майже не з'єднуються між собою, але зв'язуються з прилеглими до них літерами (Рис. 67 [1, с. 2]):

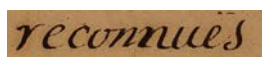

Рис. 67.

Одноразово відзначено варіативне написання слова з гемінантом і без нього (Рис. 68 [1, с. 23], Рис. 69 [1, с. 68]):

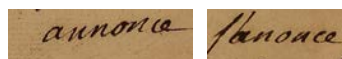

Рис. 68.

Рис. 69.

Подвоєне використання графеми **p** засвідчено в багатьох лексемах (32 фіксації) (Рис. 70 [1, с. 7], Рис. 71 [1, с. 97], Рис. 72 [1, с. 107], Рис. 73 [1, с. 97], Рис. 74 [1, с. 97], Рис. 75 [1, с. 7]). Наведені нижче зображення ілюструють значні труднощі інтерпретації подвоєних **pp**:

Рис. 70.

Рис. 71.

Рис. 72.

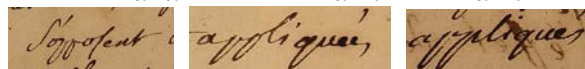

Рис. 73.

Рис. 74.

Рис. 75.

У більшості прикладів певні труднощі для декодування викликають гемінанти **rr** (30 фіксацій). Мала літера **r**, яка має завиток зверху зліва, закінчується подовженим крючком вгору направо, який з'єднує її з іншими літерами (у тому числі з **r**). (Рис. 76 [1, с. 126], Рис. 77 [1, с. 97], Рис. 78 [1, с. 97], Рис. 79 [1, с. 6], Рис. 80 [1, с. 6]):

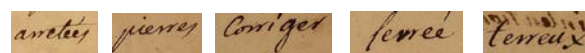

Рис. 76.

Рис. 77.

Рис. 78.

Рис. 79.

Рис. 80.

Двічі спостерігаємо гемінанти **rr**, графічно оформлені за сучасними правилами, але перша літера **r** традиційна для манускрипту (Рис. 81 [1, с. 126], Рис. 82 [1, с. 7]):

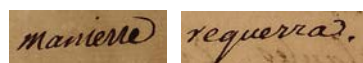

Рис. 81.

Рис. 82

Найчастіше написання літери, що передує подвоєним **rr**, із ними невідривне (Рис. 83 [1, с. 148], Рис. 84 [1, с. 89], Рис. 85 [1, с. 89], Рис. 86 [1, с. 8], Рис. 87 [1, с. 134], Рис. 88 [1, с. 134], Рис. 89 [1, с. 9]):

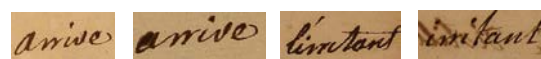

Рис. 83.

Рис. 84.

Рис. 85.

Рис. 86.

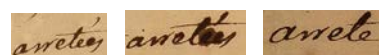

Рис. 87.

Рис. 88.

Рис. 89.

Проте спостерігається уривчасте написання подвоєних **rr** як у середині між компонентами гемінанти, так і з наступною літерою (Рис. 90 [1, с. 9], Рис. 91 [1, с. 114], Рис. 92 [1, с. 36], Рис. 93 [1, с. 50], Рис. 94 [1, с. 6]):

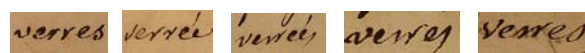

Рис. 90.

Рис. 91.

Рис. 92.

Рис. 93.

Рис. 94.

У найменуванні розділу спостерігаємо найрозбірливіше відокремлене зображення двох літер **rr** у слові *ERRHINES* (Рис. 95 [1, с. 80]):

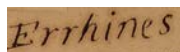

Рис. 95

Проблематична ідентифікація подвоєних малих літер **ss** (115 фіксацій). Часто відзначається їхнє традиційне звичне нам написання; на наведених нижче прикладах вони легітно пізнаються, оскільки перебувають на майже одному рівні з іншими літерами (Рис. 96 [1, с. 148], Рис. 97 [1, с. 7], Рис. 98 [1, с. 148]):

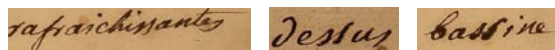

Рис. 96. Рис. 97. Рис. 98.

Неодноразово вони можуть відрізнятися розміром угору й униз, що майже не ускладнює розпізнавання (Рис. 99 [1, с. 6], Рис. 100 [1, с. 97], Рис. 101 [1, с. 148], Рис. 102 [1, с. 107], Рис. 103 [1, с. 80], Рис. 104 [1, с. 80], Рис. 105 [1, с. 142]):

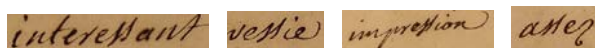

Рис. 99. Рис. 100. Рис. 101. Рис. 102.

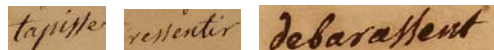

Рис. 103. Рис. 104. Рис. 105.

У деяких випадках важко провести розмежування між комплексами **ff** і **ss** (72 фіксації), що, природно, веде до певних труднощів під час декодування тексту (Рис. 106 [1, с. 9], Рис. 107 [1, с. 134], Рис. 108 [1, с. 142]):

Рис. 106. Рис. 107. Рис. 108.

Відзначаються оригінальні способи написання гемінованих **ss** (із вертикальною рисою та петелькою), що кардинально відрізняються від сучасних; у наведених нижче прикладах коректне прочитання забезпечується контекстом (Рис. 109 [1, с. 114], Рис. 110 [1, с. 134], Рис. 111 [1, с. 142], Рис. 112 [1, с. 89]):

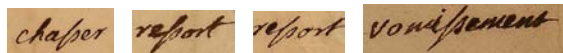

Рис. 109. Рис. 110. Рис. 111. Рис. 112.

Зіставлення правопису гемінанти **ss** із буквою **s** у межах одного слова свідчить, що звичайно вони відрізняються розміром і формою (більш подовгуваті) (Рис. 113 [1, с. 7], Рис. 114 [1, с. 126], Рис. 115 [1, с. 50], Рис. 116 [1, с. 142]). У деяких випадках подвоєні літери розпізнаються важко й наближаються до правопису **p** (*REPASSER* (Рис. 117 [1, с. 134]), *POSSIBLE* (Рис. 118 [1, с. 148]) і *COMPRESSES* (Рис. 119 [1, с. 148]):

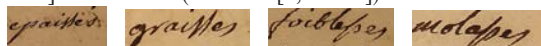

Рис. 113. Рис. 114. Рис. 115. Рис. 116.

Рис. 117. Рис. 118. Рис. 119.

Виявлено варіативне написання диграфа **ss** у складі одного й того слова: *AGISSENT* (Рис. 120 [1, с. 6], Рис. 121 [1, с. 9]), *TASSE* (Рис. 122 [1, с. 6], Рис. 123 [1, с. 148]), *BOISSONS* (Рис. 124 [1, с. 148], Рис. 125 [1, с. 97]), *NECESSAIRE* (Рис. 126 [1, с. 50], Рис. 127 [1, с. 5]), *PASSE* (*PASSENT*, *PASSANT*) (Рис. 128 [1, с. 7], Рис. 129 [1, с. 82], Рис. 130 [1, с. 97]), *DISSOUDRE* (Рис. 131 [1, с. 120], Рис. 132 [1, с. 126]):

Рис. 120. Рис. 121. Рис. 122. Рис. 123.

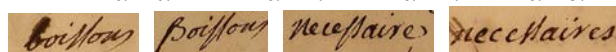

Рис. 124. Рис. 125. Рис. 126. Рис. 127.

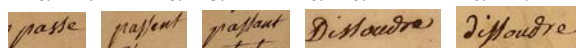

Рис. 128. Рис. 129. Рис. 130. Рис. 131. Рис. 132.

Розглянемо чотири варіанти написання слова *AUSSI* (Рис. 133 [1, с. 29], Рис. 134 [1, с. 29], Рис. 135 [1, с. 99], Рис. 136 [1, с. 36]); приголомшує, що перші два відтворення спостерігаються на одній сторінці:

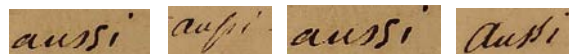

Рис. 133. Рис. 134. Рис. 135. Рис. 136.

Найцікавішим виявилось слово *VAISSEAU(X)*, що подає вісім найрізноманітніших варіантів правопису подвоєних **ss** (Рис. 137 [1, с. 9], Рис. 138 [1, с. 23], Рис. 139 [1, с. 29], Рис. 140 [1, с. 56], Рис. 141 [1, с. 148], Рис. 142 [1, с. 142], Рис. 143 [1, с. 9], Рис. 144 [1, с. 134]):

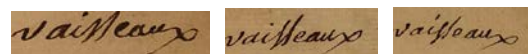

Рис. 137. Рис. 138. Рис. 139.

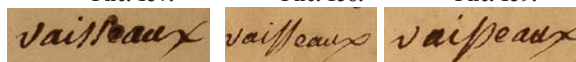

Рис. 140. Рис. 141. Рис. 142.

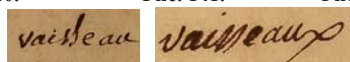

Рис. 143. Рис. 144.

Зробимо ще одне наочне зіставлення гемінованого дволітерного комплексу **ss** у графічному зображенні слова *CLASSE* у найменуванні розділу Гербарію (Рис. 147 [1, с. 148]), на його титульній сторінці (Рис. 146 [1, с. 56]) і в тексті (Рис. 145 [1, с. 9], Рис. 148 [1, с. 6]). Останні три зображення демонструють приклади написання, практично еквівалентні із сучасним:

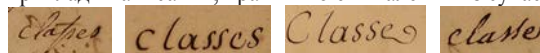

Рис. 145. Рис. 146. Рис. 147. Рис. 148

Розповсюджені в досліджуваному тексті гемінанти **tt** (39 фіксацій). Вони мають перманентну горизонталь різноманітної довжини, що йде ліворуч і/або праворуч, іноді над кількома буквами, іноді над всім словом. Із суміжними буквами подвоєні **tt** пишуться, не відриваючись (Рис. 149 [1, с. 14], Рис. 150 [1, с. 82], Рис. 151 [1, с. 6], Рис. 152 [1, с. 7], Рис. 153 [1, с. 14], Рис. 154 [1, с. 142], Рис. 155 [1, с. 5], Рис. 156 [1, с. 142], Рис. 157 [1, с. 9], Рис. 158 [1, с. 107], Рис. 159 [1, с. 7]):

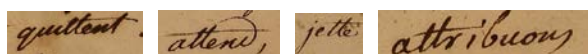

Рис. 149. Рис. 150. Рис. 151. Рис. 152

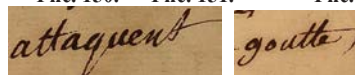

Рис. 153. Рис. 154

Рис. 155. Рис. 156. Рис. 157.

Рис. 158. Рис. 159

Надзвичайний інтерес викликають випадки дистантної редуплікації гемінантів або дистантної подвійної гемінації, тобто фіксації пари подвоєних літер у рамках одного слова, коли між двома гемінантами функціонують інші літери. Як редуплікативні гемінанти виявлено пари таких двох подвоєних літерних знаків:

– **cc** і **nn** (Рис. 160 [1, с. 56], Рис. 161 [1, с. 8]):

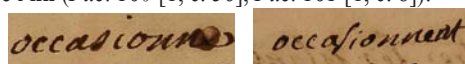

Рис. 160. Рис. 161.

– **ll** і **pp** (Рис. 162 [1, с. 36], Рис. 163 [1, с. 148], Рис. 164 [1, с. 50], Рис. 165 [1, с. 44], Рис. 166 [1, с. 80], Рис. 167 [1, с. 89]):

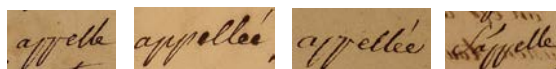

Рис. 162. Рис. 163. Рис. 164. Рис. 165.

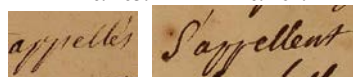

Рис. 166. Рис. 167

– **ss** і **nn** (Рис. 168 [1, с. 5], Рис. 169 [1, с. 5]):

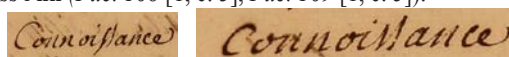

Рис. 168. Рис. 169.

– **pp** і **ss** (Рис. 170 [1, с. 134], Рис. 171 [1, с. 107]):

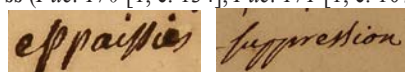

Рис. 170. Рис. 171.

– **rr** і **ss** (Рис. 172 [1, с. 9]):

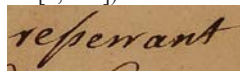

Рис. 172

Виявлено подвійну ізогемінацію диграфа **ss**, що зображується варіативно, у словах *ASSOUPISSANTES* (Рис. 173 [1, с. 8], Рис. 174 [1, с. 5], Рис. 175 [1, с. 5]), *EPAISSISEMENT* (Рис. 176 [1, с. 5]):

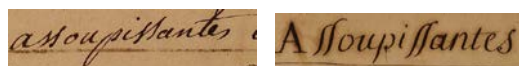

Рис. 173. Рис. 174.

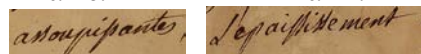

Рис. 175. Рис. 176

Висновки з дослідження та перспективи подальших пошуків у науковому напрямі.

Таким чином, наша увага була зосереджена на детальному описі подвоєних літер манускрипту XVIII століття. Задля ідентифікації слів було здійснено реституційну характеристику літер з урахуванням закономірностей з'єднання у складі слова. Отже, наше дослідження шляхом функціонального опису специфіки графічної системи французької мови виявило основні механізми декодування французьких подвійних літер у манускрипті *Herbier Medical (1759)*. У тексті *Herbier Medical (1759)* знайшла відбиття графічна традиція французької мови – подвоєння літер: десять букв фігурують гемінованими – **bb, cc, ff, ll, mm, nn, pp, rr, ss, tt**. Усі диграфи розташовані в медіальній позиції. Більшість літер мають різні варіативні форми, що демонструє авторську манеру фіксації слів. Варіативність у написанні подвійних літер, що реалізується в численних випадках, вважається характерною рисою того періоду.

У тексті *Herbier Medical (1759)* спостерігається, з одного боку, безвідривне написання деяких подвійних букв у межах слова, а з іншого, – засвідчується застосування інтервалу як нелітерного графічного знаку французької орфографії у внутрішньому оформленні гемінантів. Так, для подвоєних **mm** використання інтервалу перманентне; гемінанти **nn, ss, rr** супроводжуються нелітерним графічним знаком, якщо вони застосовуються на титульній сторінці манускрипту або в найменуваннях його розділів. Викладено дистинктивні властивості явища редуплікації гемінантів дистантного типу.

Представлене дослідження відкриває перспективу подальших наукових розвідок, зокрема докладніше вивчення функціональних і структурно-семантичних особливостей інших типів графічних комплексів, вичерпний опис французьких нелітерних знаків, що оформлюють досліджуваний манускрипт.

Література:

1. *Herbier Medical* contenant vingt et une classes de plantes usuelles dont on fait le plus frequemment usage dans la pratique de la Medecine Rangées selon les vertus qui leur sont les plus generallyment reconnues. Manuscrit. 1759. 156 p. *Rarebook* : вебсайт. URL: <http://rarebook.onu.edu.ua:8081/handle/store/5926> (дата звернення: 31 жовтня 2021).
2. Коваленко С.Г., Бондаренко О.Ю. Скарби гербарію Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Травник XVIII сторіччя. *Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2005. Т. 10. Вип. 5. С. 191–198.
3. Мурашко О.С., Немерцалов В.В. Рослини-символи Старого та Нового світу в бібліографічних джерелах. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство»*. 2012. Том 17. № 1 (7). С. 105–138.
4. Державний реєстр наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Реєстр 4 (доповнений). Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2004 р. № 1241 НАУКОВИ ОБ'ЄКТИ, що становлять національне надбання. Київ, 2004. 15 с. URL: http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/NationalProperty/Documents/Der_Rejestr_NN.pdf (дата звернення: 21.11.2021).
5. Ivanova N. *Herbier manuscrit du XVIIIème siècle : Particularités de sa calligraphie. INTERTEXT*. Nr. 3/4 (39/40). 10th year. Chişinău : ULIM, 2016. P. 112–126.
6. Сидельникова Л.В. Еволюція подвоєних літерних комплексів французького письма IX – початку XXI століття. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*.

2014. № 2. С.119–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2014_2_24 (дата звернення: 21.11.2021).

7. Крючков Г.Г. Теоретичні засади французького письма. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Іноземна філологія»*. 2011. № 44. С. 9–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Iif_2011_44_4 (дата звернення: 21.11.2021).

Ivanova N. Geminated two-letter complexes in the French-language manuscript of the 18th century (graphic features)

Summary. The article is devoted to the study of the graphic features of geminated two-letter complexes in the French-language manuscript of the 18th century “*Herbier Medical contenant vingt et une classes de plantes usuelles dont on fait le plus fréquemment usage dans la pratique de la Medecine Rangées selon les vertus qui leur sont les plus généralement reconnues*” 1759.

It is stated that the graphics of the alphabetic and non-alphabetic complexes of the studied manuscript are in fact ignored by linguists. This is the reason to pay attention to the description of the main mechanisms for decoding French double letters in the manuscript. The text of the manuscript reflects the graphic tradition of the French language (doubling of letters): ten letters appear geminated (**bb, cc, ff, ll, mm, nn, pp, rr, ss, tt**). There are universal and differential features of the functioning of geminants in the text. As it turned out, they are all located in the medial position. The overwhelming majority of geminated letters have different variable forms. For example, the graphic representation of the word *VAISSEAU(X)* has eight spelling options for the geminated two-letter **ss** complex. To identify words, a restorative characterization of letters was carried out,

which takes into account the patterns of combining letters in a word.

On the one hand, in the text of *Herbier Medical (1759)*, there is an joined-up handwriting of some double letters within the word. On the other hand, in the internal design of the geminants, the use of the spacing as a non-letter graphic sign of the French spelling is noted. It has been established that the graphic representation of geminants and their connection with letters adjacent to them can vary in size, shape, location (on the title page, in the title of the section and in the text) and methods of inter-letter connection (continuous, isolated or fragmentary, completely or partially). The permanent use of the non-letter graphic symbol of the French spelling in the **mm** geminant is noted. Geminants **nn, ss, rr** are followed by an interval if they are used on the title page of the manuscript or in the titles of its sections.

The distinctive properties of the phenomenon of graphic reduplication of geminants (or double gemination) are described for the first time. It is about fixing a pair of doubled letters within one word. The reduplicative geminants are: **cc / nn; ll / pp; ss / nn; pp / ss; rr / ss**. A unique variable double isohemination of **ss** digraph was revealed. It is noted that the duplication of pairs of two doubled letter characters is carried out according to the distance type, since other letters function between the two geminants.

A prospect for further research is a comprehensive analysis of other letter and non-letter complexes of *Herbier Medical (1759)*, since the graphics of this monument are of great interest for the history of graphic linguistics of the French language in the 18th century.

Key words: French-language scientific manuscript of the 18th century, graphics, variation, doubling of letters, reduplication of geminants, double isogemination.